

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לד, תשמ"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ימים עד ר' עקיבא. והמאירי בהקדמתו ל"בית הבחירה", בפרק על אנשי פנסת הגדולה, תמה על הרמב"ם, שהבין בפשטות את המסורת שמסר ר' דוסא מהנביא חגי. המאירי סבור, שמצא ר' דוסא את העדות בכתב, עיין שם.

(ללשון "יחסי תנאים ואמוראים" שהבאתי ב"לשוננו לעם" הנ"ל יש להוסיף אף ערך "חנן המצרי", עמ' שמה: "אי אפשר לומר דבר, שזקן גדול כחנן המצרי" וכר.).
הרמב"ם השתמש בלשון זה אף בלשוננו הערבית. בהקדמתו לפירוש המשניות, מהדורת קאפח, עמ' יג, הוא אומר: "פיקול ונכון שיכא כבירא". קאפח מתרגם: זקן מאד. אלחריזי: הנה אני זקנתי באתי בימים. וצריך לתרגם: הנה אני זקן גדול.

אבשלום קור

ספר חדש: יזמן המלחמה של דויד בן-גוריון

דויד בן-גוריון: יזמן המלחמה תש"ח-תש"ט. ערכו: גרשון ריבלין ד"ר אלחנן אורן. 3 פרקים, 1127 עמ', פולל מפתחות. הוצאת החברה להפצת משנתו של דויד בן-גוריון וההוצאה לאור של משרד הביטחון. 1982 (צ"ל: 1983).

שלושה ימים לפני ראש השנה תש"ט פתב דויד בן-גוריון ביומנו: "הצללתי לרדיו את ברכתי לראש השנה". "הצללתי את ברכתי" — פתב בן-גוריון. אבל המונח הזה לא נקלט: היום אומרים "הקלטתי".

מאבקו של בן-גוריון למען העברית עולה מיומן המלחמה, שהופיע פימם אלה בהוצאה לאור של משרד הביטחון. שלושה פרכים של יומן המלחמה, פלומר של מלחמת הקוממיות, פפי שרשםם דויד בן-גוריון, ראש הממשלה ושר-הביטחון הראשון. העורכים, גרשון ריבלין ד"ר אלחנן אורן, עשו מלאכתם נאמנה. ביסודיות, בהשנאה למקורות מקבילים ומתוך התמצאות שאין לה תחליף, פל עמוד מלווה הספרי רקע: גם על זהות האנשים שבהם מדובר, והרחבה לרמזים וללשון הקיצור שנקט בן-גוריון בחפזון העשייה ובתוך הקרבות של תש"ח-תש"ט. בעזרת המפתח המפורט שבפרך השלישי אנחנו יכולים להגיע גם לעמודים, שבהם הוא עוסק בחידושי לשון, במינוח הצבאי, בשמות מקומות, בנעד הלשון.

הנה שלושה חדשים אחרי הכרות העצמאות, יום א' בשבוע, רושם בן-גוריון ביומנו כך:
"שיחה עם יעקב על מטה, עוזרים, מינויים ועוד". יעקב — מצינים מיד העורכים — זה יעקב דורי, הרמטכ"ל הראשון.

וכבר בשורה הבאה, רושם בן-גוריון:

"טורצינר, איזנשטט ועוד אחד מבקשים תקציב בשביל אקדמיה ללשון. יש לתמוך בדבר. אגב, ביקשתי מהם לחת לי מונח עברי בשביל Private. המלה 'טוראי' לא מתקבלת על לבי".

היומן תמציתי. אותו אורך הקצה בן-גוריון ביומנו —

לתקציב המבוקש לאקדמיה המיועדת ול—התנגדות שהייתה
לו למונח "טוראי". אגב, "טורצינר" המוזכר לאותה שיחה,
הוא טור-סיני, פרופ' נפתלי טור-סיני, שהיה אחר-כך נשיא
האקדמיה ללשון העברית.

הלאה: "בשש בפוקר יצאנו בג'יפים מסדום" — כך רשם
בן-גוריון במוצאי שבת של קיץ תש"ט, ארבעים ותשע. אני
פוסח על כמה שורות...

"בעין והב יש יתושים לא-מעטים. האדמה רטובה,
וגדלים תמרים. לבחורים יש פילות נגד היתושים.
באחת עשרה וחמישה הגענו למחנה ג'ירפי —
המחנה המרכזי בערבה. בשתיים עברנו על פני
ביר-מליחה — בור מים מכוסה אבן, ומפאן לוקחים מים
לרחיצה לאנשי ג'ירפי. לשתייה לא יצלחו המים, אם פי
בשעת דוחק שותים אותם".

יומיים של סיור בערבה ובאילת. "כל הזמן ליוה אותנו
אווירון קטן, שיצא אתנו מסדום, וחג על פני השמים מעל
הג'יפים שלנו". יומיים של סיור בערבה ובאילת. גם בשבת וגם
ביום א' רשם בן-גוריון ביומנו הערה חזמה:

בשבת:

"מן ההכרח לתת למקומות אלה שם עברי —
עתיק, אם ישנו, ולא — חדש".

וביום א':

"יצאנו דרך ואדי מצרי". ובסוגריים: "ואדי מצרי

— אני מציע לקרוא בשם 'נחל המצרים'. זהו גיא עמוק,
בתוך שתי חומות סלעים אדומים, פאילו נחושת".

העורכים גרשון ריבלין וד"ר אלחנן אורן מציינים
בסוגריים. שלנחל מצרי קראו לבסוף 'נחל שלמה'. פלומר:
הצעתו של בן-גוריון, 'נחל מצרים', לא נתקבלה.

אבל הרוח — היא העיקר. רוח נטיעת העברית
בכל מקום. יתושים במדבר, אבל עברית. פגישה עם
הרמטכ"ל במלחמת הקוממיות, ואחריה פגישה עם נציגי ועד
הלשון העברית.

הונהגה חובת ההצדעה בצה"ל שאך נוצר, ונקבע
שהמקומות בחדרי אוכל צבאיים יחולקו לפי דרגות. כל אלה —
למרות רוחם של ותיקים, שנתחנכו על המשטר החברי של
מתנדבי ההגנה. ובצד אלה:

"גויסו 250 מורים על ידי משרד העבודה ללמד חיילים
עברית" — פותב בן-גוריון ומציין — "יש פעשרת
אלפים חיילים הזקוקים ללימוד עברי. יש להקים יחידה
מגויסת למטרה זו".

מכתב לנעד הלשון חודשיים לפני קום המדינה, ובו פירוט
דרישת המוֹנְחִים העבריים לתחומים, ובמקביל
פגישה עם קצינים בכירים — להכין מילון צבאי בפעולה
מזורזת.

דוקא משום שהספר לא בא לפאר את מלחמתו של
בן-גוריון למען העברית — יש אמינות וכוח להערותיו של
האיש על תחיית השפה, כפי שהן פוזרות בימנו.